

OPBOUW



WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Zo kan het ook

Hand. 6:1-6

De kerkgeschiedenis is vol van spanningen en meningsverschillen. Vaak ontlaadt spanning zich in een conflict, dat uitloopt op een breuk. Maar het kan ook anders. Dat lezen we in het begin van Handelingen 6.

Toen in die dagen de discipelen talrijker werden, ontstond er gemor bij de Grieks sprekenden tegen de Hebreeën, omdat hun weduwen bij de dagelijkse verzorging verwaarloosd werden. Het Sanhedrin had de apostelen vrijgelaten en dezen preekten in de tempel en aan de huizen. Als gevolg daarvan nam het aantal van de discipelen toe. Maar met deze uitbreiding kwamen er moeilijkheden. In de jonge gemeente ontstonden spanningen. En die spanningen begonen zich te ontladen in luid gemor, in gemopper. Door de gemeente liep een natuurlijke scheidslijn: er waren Hellenisten, in onze vertaling genoemd: de Grieks sprekenden. Dat betekent: Joden uit de landen in het westen, die Grieks spreken. Er waren ook Hebreeën. Dat waren de Aramees of Hebreeuws sprekende Joden uit Palestina en andere oosterse landen. De Grieks sprekenden begonnen te mopperen tegen de Hebreeën, omdat hun weduwen bij de dagelijkse verzorging verwaarloosd werden. Het spreekt vanzelf, dat in een tijd zonder A.O.W. en andere voorzieningen van overheids-

DOOR
L. W. G. BLOKHUIS
SCHIEDAM

wege met name de weduwen behoefte aan ondersteuning hadden. In de Jeruzalemse gemeente is het probleem van de grote stadskerk ontstaan. Als een gemeente snel groeit is het gevaar van vereenzaming levensgroot. In een kleinere gemeente kennen we elkaar en leven we met elkaar mee. Daar kwam bij, dat Grieks sprekende Joden heel andere mensen waren dan Hebreeën. Ze beleden allen de Here Jezus als de Messias. In de hoofdzak waren ze één. Maar toch bestonden er grote verschillen. De Grieks sprekenden waren mensen, die jarenlang buiten Palestina geleefd hadden. Ze hadden de invloed ondergaan van de Griekse cultuur. Een omgeving doet altijd wat aan een mens. Toch wilden ze graag hun levensavond in het vaderland en het liefst in Je-

ruzalem doorbrengen. Vele van deze Joden uit de diaspora, die verstrooid, hebben zich bekeerd tot de Here Jezus. Ze voegden zich bij de gemeente in Jeruzalem. En ze zullen er best met blijdschap ontvangen zijn. Maar toch wilde het op den duur niet goed vloten tussen de Joden, die een groot deel van hun leven in het buitenland hadden gewoond en zij, die altijd aan het land en de stad van hun vaders waren trouw gebleven. 't Ging net als in sommige streken vandaag: de autochthone bevolking en wat men wel eens kortheidshalve de „import” noemt zitten niet altijd op dezelfde golflengte.

Dan kun je over kleinigheden grote ruzies gaan maken. Dat is vaak gebeurd. Maar het kan ook anders. U moet eens zien wat de apostelen doen. Die hebben niet vol zelfgeklag allerlei verwijten uitgesproken. Neen, zij zeiden: Het bevredigt niet, dat wij met veronachtzaming van het Woord Gods de tafels bedienen. Zij hebben niet breedvoerig de gebreken in de gemeente uitgemaakt, maar ze hebben een weg tot genezing aangegeven.

En ze hebben ook het gevaar gezien dat speciaal hen bedreigde: de veronachtzaming van het Woord Gods. Het eerste en het voornaamste is, dat het Woord van God gepreikt wordt en dat er goed uit dat Woord onderwezen wordt.

Maar de tafels moeten ook bediend worden. En dan is het opmerkelijk welke gaven de apostelen voor de bediening van de tafels nodig achten: niets minder dan het vol zijn van de Heilige Geest en het bezitten van wijsheid.

„Ziet dan uit, broeders, naar zeven mannen onder u, die goed bekend staan, vol van Geest en wijsheid, opdat wij hen voor deze taak aanstellen.”

Als wij de gaven zouden moeten noemen, dan zouden we waarschijnlijk zeggen: het moeten mannen zijn met organisatietalent en met economisch inzicht. Maar de apostelen beseften, dat er méér nodig is. Als we vol zijn van de Heilige Geest dan staan we in de rechte houding tegenover onze naaste. Dan leven we dicht bij de

Inhoud

- 1 Ds L. W. G. Blokhuis,
Zo kan het ook
- 2 Drs H. de Jong,
„Geheel Israël zalig” Klapstuk van de geschiedenis of hoofdstuk der historie? (1)
- 3 Ds H. Amelink,
Pastorale notities
- 4 H. Strating,
Over Kerk en politiek gesproken
- 5 Ds L. W. G. Blokhuis,
De antifoon - De stem van de Christelijke minderheid over Israël (1)
- 6 P. C. van Wijk,
Teloops...
- 7 Drs O. Mooiweer,
Persschouw

Here. Dan zijn we goed thuis in Zijn Wóórd.

De apostelen hebben vanuit de praktijk geleerd, dat er een nieuw ambt nodig was, het ambt van de liefdedienst aan de behoeftige broeders en zusters. Zoals in het staatsleven allerlei verkeerde toestanden het nodig maken dat er goede wetten komen, zo kan ook in de Christelijke gemeente een bepaalde nood leiden tot het nemen van wijze en verstandige maatregelen. De Here Jezus heeft nooit ouderlingen en diakenen aangesteld. Het is zoals Calvijn opmerkt: De gemeente heeft eerst moeten zien dat zulke ambten best noodzakelijk zijn voor een goede gang van zaken. Voordat er mannen waren aangesteld, die speciaal de diakonie, de bediening van de tafels tot taak kregen, ging er iets fout in de gemeente. Voordat die mannen hun dienst verrichtten leefde die gemeente niet in hartelijke eengezinsheid.

Zoals Mozes van zijn schoonvader leerde, dat hij onder het hele volk moest omzien naar flinke, Godvrezende, betrouwbare mannen (Exodus 18), zo heeft de Heilige Geest de apostelen laten zien dat zij het werk niet alléén aan konden, maar dat andere krachten ingeschakeld dienden te worden. Die

INSTITUUT VOOR EVANGELISATIE

Voor de derde keer wordt in de Hilversumse Expohal een landelijk gebedscongres gehouden, in het kader van de evangelisatie-actie „Er is hoop”. Het Instituut voor Evangelisatie, dat de gebedsdag organiseert, verwacht 24 september duizenden christenen.

Christenen uit allerlei kerken en groepen worden uitgenodigd hiertoe samen te komen. De „eenheid in verscheidenheid” komt ook tot uiting in de achtergrond van de diverse medewerkers aan de dag. Behalve Habets, directeur van het Instituut voor Evangelisatie, zullen evangelist Ben Hoekendijk en ds M. de Boer (chr. ger.) het woord voeren. Ook werken de gospelformatie The Burning Candles, Rob van Dijk (orgel), ds Chr. van Andel (herv.), Marleen Ramaker (schrijfster), ds G. van de Velde (ger.), Wil Doornenbal (Navigator) en ds G. Leuvenink (baptist) aan het programma mee.

De deuren van de Expohal gaan op 24 september om 10.00 uur open. Om half elf begint het programma.

mannen moesten goed bekend staan. Er moest een goed getuigenis van hen gegeven worden.

De zeven mannen uit Handelingen 6 zijn de voorlopers van onze diakenen. Ze vormden daarvan als het ware de prototypen. Ze deden niet precies hetzelfde werk als de diakenen vandaag. Het boek Handelingen beschrijft de overgangstijd van de prediking eerst alleen nog onder Israël. Deze mannen deden ook wonderen en tekenen. En ze preekten, denkt u alleen maar aan Stefanus en Filippus.

Later zijn de taken van de dienaar des Woords, de regerende ouderling en de diaken meer van elkaar afgegrensd. Maar het begin van die afgrenzing ziet u hier al. Wij zullen ons houden aan het gebed en de bediening van het Woord.

Zo hebben de apostelen het probleem aan de gemeentevergadering voorgelegd. En de gemeente, de gehele menigte koos Stefanus en zes andere, bij name genoemde broeders. De apostelen gaven leiding en de gemetene koos. Zij werd ingeschakeld. Ze handelde zelf ook.

Toen hebben de apostelen gebeden. Waarom? Omdat geen mens zelf de wijsheid in pacht heeft. Wijsheid wordt nooit in pacht gegeven. Wijsheid is een gave, die door de Here van ogenblik tot ogenblik geschonken moet worden.

De Here heeft de gebeden verhoord.

Zo werkte Hij Zelf door de dienst van de apostelen en de zeven mannen en de hele gemeente. Zo is de verstoorde gemeenschap hersteld.

En toen ging het weer goed. Nieuwe moeiten vragen wijsheid en nieuwe maatregelen. En vooral de bijstand van de Heilige Geest. Zo werd in Jeruzalem de dreigende tweespalt overwonnen.

Zo kan het óók.

En het Woord Gods wies en het getal der discipelen nam zeer toe en een talrijke schare van de priesters gaf gehoor aan het geloof.



„Geheel Israël zalig“:

Klapstuk van de geschiedenis of hoofdsom der historie (1)

De afgelopen tijd zijn er in het midden van onze kerken twee bijeenkomsten gehouden, waarop het onderwerp 'Israël' aan de orde werd gesteld. Op de Opbouw-jaarvergadering van 7 mei j.l. sprak daarover ds L. W. G. Blokhuis uit Schiedam en op de kort daarop volgende Predikanten-conferentie van 26 mei hield prof. J. Versteeg uit Apeldoorn er een lezing over. Beide referenten waren zeer goed om aan te koren en leerzaam in wat ze te berde brachten. Opbouw zal zijn lezers over het op 7 mei gezegde nog nader informeren. Helaas brachten beide sprekers niet een gelijkkluidend getuigenis uit. De strekking van ds Blokhuis' woorden was dat we op grond van de Schrift voor geheel Israël nog een toekomstige bekering mogen verwachten en dat het daarom voor de gemeente van Christus goed is de weg van Israël belangstellend te volgen, terwijl dr Versteeg op grond van wat hij met name in Romeinen 9-11 las de christelijke gemeente wat bij een gespannen Israël-verwachting vandaan haalde. Bij beide gelegenheden bleek dat de belangstelling voor het onderwerp 'Israël' behoorlijk groot is onder onze mensen en dat de discussies erover met grote betrokkenheid gevoerd en gevolgd worden.

Mijn betrokkenheid

Voor mijn deel zou ik in de volgende artikelen graag een bijdrage aan dit gesprek leveren. Degenen die al wat langer Opbouw lezen weten wel wat ze van mij op dit punt verwachten kunnen. Ik heb namelijk op een eerdere Opbouw-jaarvergadering samen met ds H. Amelink over hetzelfde onderwerp van gedachten mogen wisselen aan de hand van stellingen die wij beiden in ons blad hebben gepubliceerd (voorzien van een toelichting; zie Opbouw jrg. 15, 1971). Daaruit valt op te maken dat ik bepaald niet tot diegenen behoor die voor Israël op grond van de beloften van de Heilige Schrift nog een geheel nieuw heilshandelen van Gods kant verwachten. In deze opvatting ben ik sedertdien niet veranderd. Dat er een eindfase van de geschiedenis is waarin in onderscheiding van alle voorgaande tijden 'gans Israël zal behouden worden', wil er bij mij niet in. Sterker, ik vind het aanhangen van die gedachte een gevaar, zeker in onze tijd waarin ons christelijk geloof wordt bedreigd door een intense verjoodsing. Dat zeg ik niet om medebroeders verdacht te maken, want voor dat laatste, die verjoodsing, zijn zij even beducht als ikzelf. Maar toch zeg ik dit om openhartig te zijn.

Het is niet zomaar een hobbyonderwerp dat ik aansnijdt, bedoel

DOOR
H. DE JONG
AMSTERDAM

ik ermee aan te geven. Ook ik heb mijn betrokkenheid bij de vragen rondom Israël.

Naar het Oude Testament

Nu tot bijzonderheden komend stel ik mij het volgende voor ogen. Ik wil het hebben over dat bekende zinnetje uit Romeinen 11:26: „... en aldus zal geheel Israël behouden worden“. Maar ik wil het dit keer zo doen dat ik dit Schriftwoord houd tegen het licht van de oudtestamentische profetie. En ik wil dan laten zien dat de uitleg die Calvijn er aan gaf de meest waarschijnlijke is. Calvijn namelijk vatte de naam 'Israël' in dit woord van Paulus op als aanduiding van de kerk in haar geheel, zoals die is samengesteld uit het overblijfsel van Israël plus de geroepenen uit de volken. Deze uitleg vindt vandaag niet veel aanhang. Want of men het tekstgedeelte Romeinen 9-11 nu voor Israël maximaliserend dan wel minimaliserend uitlegt, men is het er aardig over eens dat 'Israël' in Romeinen 11:26 slaat op het volk van die naam zoals dat lijfelijk uit Abraham is voort-

gesproten. Ik meen echter goede argumenten te hebben om deze oude uitleg van Calvijn weer met overtuiging naar voren te brengen. Die argumenten heb ik voor een deel al gegeven in mijn publicatie 'Israël, de Gemeente en de Volken', in het Bijbels Zendingsboek (Buijten & Schipperheijn, Amsterdam 1972; onder de maand November). Het eigene echter van mijn bijdrage van nu is dat ik met de lezer naar het Oud Testament reis om daar bij de profeten te rade te gaan om te weten te komen wat bij hen 'geheel Israël' betekent.

Nevendoel

Daar zit van mijn kant ook wel iets uitdagends in. Vaak immers wordt door degenen die voor Israël grote bijbelse verwachtingen koesteren gewezen op de oudtestamentische profetie die door de christelijke gemeente zeer veronachtzaamd en verwaarloosd zou zijn. Als zij, de profeten, maar meer gelezen waren in het verleden, dan zou de christelijke gemeente niet vervreemd zijn van de hoop voor Israël! - zo kun je horen verzuchten. Niet zelden verkeert de gemeente in een staat van beschaamd zwijgen als deze aantijging op haar wordt losgelaten. Een nevendoel van mijn schrijven is nu dat ik de kerken van reformatorischen huize haar vrijmoedigheid wil teruggeven als in verband met Israël de profeten ter sprake komen. Wij behoeven voor Jesaja en de zijnen de ogen niet neer te slaan als we Calvijn in zijn uitleg van Romeinen 11:26 volgen.

'Geheel' en 'rest'

Om welke profetische teksten gaat het nu konkreet? Op de genoemde Predikanten-conferentie heb ik al een paar plaatsen in het midden gebracht (als bijdrage aan de bespreking) die ik nu eerst nog zal herhalen. Het waren bijbelplaatsen waarin '(geheel) Israël' en de zogenaamde 'rest' van Israël zo nauw tot elkaar in betrekking worden gesteld, dat het onmogelijk is ze van elkander te scheiden en tegenover elkaar te stellen. Toch is dat iets wat herhaaldelijk geschiedt bij de uitleg van Romeinen 11. De redenering is dan deze: ja, zeker, in Paulus' dagen en ook in onze tijd is er steeds een 'rest' van Israël geweest die in Jezus Christus geloofd heeft. Dat is 'het overblijfsel naar de verkiezing der genade' (Rom. 11:5); dat zijn de 'zevenduizend' waarmee Elia getroost werd in de donkere dagen van Achab (Rom. 11:4). Maar, onderscheiden daarvan, staat ons bovendien nog een bekering van 'geheel Israël' te wachten, en wel aan het einde van de geschiedenis als 'de volheid der heidenen' zal zijn



binnengegaan (Rom. 1:25). Nu, de plaatsen die ik uit de profetische geschriften naar voren bracht (en nu weer breng), laten zien dat beide termen, 'geheel' Israël' en 'rest', zo sterk op elkaar betrokken zijn dat ze beide op dezelfde werkelijkheid doelen, namelijk die van het volk Israël zoals dat de Here God bij zijn heilsplan voor ogen staat. Terwijl er anderzijds tegelijkertijd een eigenaardige spanning tussen deze twee begrippen van geheel en deel voelbaar is. Hier zijn de teksten (met een korte toelichting):

1) *Micha 2:12*: „Voorzeker zal Ik u, o Jakob, in uw geheel bijéén brengen, voorzeker vergaderen het overblijfsel van Israël”.

Het gaat in deze vrij geïsoleerd staande passage van Micha 2:12 en 13 om een heilsbelofte voor Israël, dat het namelijk na de donkere dagen van de ballingschap weer een herbegin zal krijgen in het beloofde land. Zelfs een kind weet echter dat het slechts een klein overblijfseltje of restje was dat uit Babel en de landen rondom Israël terugkeerde. Het is in deze tekst dan ook niet het woord 'overblijfsel' dat bevreemding wekt, maar de aanduiding van 'Jakob in zijn geheel'. M.i. wil de Heilige Geest met dit woord 'geheel' twee dingen zeggen. In de eerste plaats dat voor iedere Israëliet de deur van de terugkeer openstond en in de tweede plaats dat al maakte slechts een klein gedeelte van het volk daarvan gebruik, de Here God daar toch zijn geheel van Is-

raël mee zou bereiken. Op zichzelf is 'rest' een dood-normaal woord; als taal-gegeven is het bslust niet met een heilsinhoud gevuld. Op een volk toegepast duidt het aan wat na een catastrofe van het totaal is overgeschoten. Wij blijven eveneens binnen de grenzen van het 'gewone' als we constateren dat zo'n rest betrekkelijk snel na de catastrofe weer kan uitgroeid zijn tot een zodanig getal dat we opnieuw kunnen spreken van 'volk' alsof er niets gebeurd was. Er komt pas iets bijzonders, als de Here God in zijn heilsplan dat woord 'rest' in de mond gaat nemen. Dan zit er enerzijds de lucht van het oordeel aan: Gods slaande hand heeft het volk gedecimeerd, terwijl er van de andere kant een rijke belofte in zit. Vandaar dat de apostel Paulus het ergens (in Romeinen 10:29 waar hij Jes. 1:9 aanhaalt) kan vervangen door het woord 'zaad', om aan te geven dat er een door God bedoelde en gezege groeikracht in gelegd is. En verderop in Micha, in hfst. 4:7, lezen we: „En Ik zal het kreupel stellen tot een overblijfsel en het verdrevene tot een machtig volk”, al waar 'overblijfsel' nota bene parallel staat met 'machtig volk'. Het gaat dan niet meer in de eerste plaats om grote aantallen, maar om wat de Here God er zegenend mee kan doen in de wereld. Zo bevreemdt het ook niet langer dat Paulus zichzelf als 'rest' kan zien, volgens het begin van Romeinen 11: „Ik vraag dan: God heeft zijn volk toch niet verstoten? Volstrekt

niet! Ik ben immers zelf een Israëliet...”. Zoals het van de andere kant evenzeer bevattelijk wordt dat de 'rest' met het volheidsgetal 'zevenduizend' aangeduid kan worden (Rom. 11:4). Als de Here God er zich heilsbedoelend mee bemoeit dan is de 'rest' het deel dat naar het geheel, Gods geheel, dringt. De Here God komt met zijn door het oordeel geschonden volk toch tot zijn doel. Het bij elkaar en in samenhang met elkaar voorkomen van 'geheel' en 'rest' verhindert enerzijds om met behulp van het woord 'rest' het volk van God sektarisch te versmallen (zoals in het latere jodendom, en niet alleen daar, geschied is) en anderzijds om met het woord 'geheel' God te chanteren (hetgeen eveneens van alle tijden is). Het is uiteindelijk de Almachtige die uitmaakt hoe groot Israël is.

2) *Jeremia 31:34b*: „...want Ik zal hun ongerechtigheid vergeven en hun zonde niet meer bedenken”.

Dit is een onderdeel van de zeer bekende belofte van het Nieuwe Verbond. Toegegeven, deze belofte is letterlijk niet geadresseerd aan 'geheel' Israël, althans dat woordje 'geheel' ontbreekt in het adres. Wel staat er: „Zie, de dagen komen... dat Ik met het huis van Israël en met het huis van Juda een nieuw verbond zal sluiten...” Beide huizen van Gods oude volk worden genoemd en dat laat voldoende duidelijk zien dat het in deze belofte wel degelijk om 'geheel

Redaktie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redaktie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

Israël' gaat. Maar, nu treffen we in Jeremia 50:20 een herhaling aan van de belofte van zondevergeving en wel in deze vorm: „In die dagen en te dien tijde... zal de ongerechtigheid van Israël gezocht worden, maar ze zal er niet meer zijn, en zullen de zonden van Juda (nagespeurd worden), maar ze zullen niet gevonden worden, want Ik schenk vergeving aan wie Ik doe overblijven”. Ook in dit woord gaat het om de bekende belofte van vergeving der zonden voor geheel Israël (immers weer: Israël en Juda), maar dat sluit eigenaardigerwijs niet uit dat deze belofte die voor het geheel bestemd is, slechts aan de 'rest' ten goede komt, te weten aan degenen die de Here God doet overblijven. Vergelijking van deze twee teksten doet ons opnieuw zien hoe 'geheel' en 'rest' bijéén horen en tegelijk in een zekere spanning tegenover elkaar staan. Wat we bij de vorige tekst gezegd hebben kan hier dus herhaald worden. Deze tekst over de zondevergeving is daarom zo belangrijk voor ons doel, omdat hij vlak in de buurt van Romeinen 11:26 wordt aangehaald door Paulus, en wel in vs 27: „En dit is mijn verbond met hen wanneer Ik hun zonden wegneem.” Daarom zeg ik met vrijmoedigheid dat het bekende 'geheel Israël' van Romeinen 11:26 niet losgemaakt kan worden van het geheel van Israël in Jeremia 31:34, dat in Jeremia 50:20 Gods overblijfsel wordt genoemd. Met andere woorden: 'rest' en 'geheel' staan in Romeinen 11 (de verzen 5 en 26) in dezelfde spanningsvolle verhouding als bij Jeremia (31:34 en 50:20).



Vrijheid

Vrijheid is een zeer kostbare zaak. Op een poort van het jachtslot van Willem van Oranje in Leerdam staat het dat vrijheid om geen geld te koop is. Wie eens de onderdrukking meegemaakt heeft van Gode vijandige dictatuur, zoals de mensen van mijn generatie, zal nooit lichtvaardig meer over vrijheid praten en denken. Het is afschuwelijk als er terreur en onderdrukking is. Toch is er tegenwoordig een spreken over vrijheid dat in de eerste plaats niet Bijbels is en in de tweede plaats de mensen voor de gek houdt. Er zijn sedert de laatste wereldoorlog ongeveer 100 landen onafhankelijk geworden. Ze kregen de vrijheid en werden bevrijd van vooral koloniale overheersing, zo zegt men dat dan. Nu dat is niet waar. Veel landen werden wel onafhankelijk, maar de bevolking van die landen kreeg geen vrijheid. Integendeel. In veel landen is de macht, die de

Pastorale notities

AALTEN
DOOR
H. AMELINK

'eigen' mensen over de onderdanen uitoefenen een slechte. In ieder geval veel slechter dan van de koloniale uitbuiters, zoals men dat dan vaak zegt. De vraag is wat je aan onafhankelijkheid hebt als juist daarmee de vrijheid van de bevolking geheel verdwijnt. Suriname is er een voorbeeld van. Vele landen in Afrika. En zijn de mensen in Indonesië nu gelukkiger dan onder de Nederladse overheersing? En als dan het internationale communisme zich meester maakt van een volk dan is het helemaal aan de beesten overgeleverd. Het kon wel eens zijn dat het „Westen” nog meer gezondigd

heeft in de dekolonisatie dan in de kolonisatie. De geschiedenis zou daarover wel eens een hard oordeel kunnen uitspreken. In de Bijbel worden de slaven aangesproken als vrijen. 1 Petrus 2:11-25. Als we door Gods genade de vrijpraak van de goddeloze gehoord en met vrees en beving aanvaard hebben, zijn we vrij. Vrij van de zondeschuld en de zondemacht. Vrij van de machten, omdat we het eigendom zijn geworden van Jezus Christus. Waar zó niet over de vrijheid gedacht wordt, gaat de vrijheid teloor. Als de vrijheid gebaseerd wordt op de mensenrechten gaat het mis. Maar het is dan ook een cultuur geworden van geweld doortrokken. En bijna altijd als er van mensenrechten gesproken wordt is het recht van God op alles van de mens uit het gezicht verdwenen. En elke cultuur of samenleving die het recht van God niet erkent levert zich uit aan de mensenrechten, die tot terreur of dictatuur moeten leiden.

Over Kerk en politiek gesproken

Over kerk en politiek is in deze kolommen vaker geschreven. Een discussie over dit onderwerp tijdens een gemeentevergadering van de Nederland Gereformeerde Kerk van Alphen aan de Rijn leverde onlangs een aantal stellingen op, die met enige verbindende tekst, wellicht een leidraad voor verdere overdenking kunnen vormen. Een eerste resultaat van zo'n verdere overdenking tijdens genoemde gemeentevergadering vormt de idee van de „thema-maand” aan het einde van het artikel.

Samenleving geen scheppingsorde

We belijden God als de Schepper van hemel en aarde.

Aarde, niet van de samenleving. De samenleving, in de zin van de maatschappelijke orde is grotendeels een gevolg van menselijk handelen. Van menselijke verantwoordelijkheid ook. De mens heeft vanaf het begin de samenleving beïnvloedt door zijn beslissingen, over de verdeling van macht, van mogelijkheden, van welvaart. Menselijke beslissingen en handelingen hebben een samenleving tot stand gebracht waarin op wereldschaal, maar ook op meer regionale schaal, tussen mensen grote verschillen bestaan in economisch en cultureel opzicht.

Verschillen die niet terug te brengen zijn op de scheppingsorde, maar die grotendeels het gevolg zijn van menselijk handelen of juist van het achterwege blijven van menselijk handelen. Dat leidt tot de eerste stelling:

De samenleving is geen scheppingsorde, maar een gevolg van menselijk handelen, een cultuurproduct.

Menselijke verantwoordelijkheid

Menselijk handelen heeft menselijke verantwoordelijkheid tot gevolg. De menselijke mogelijkheden, capaciteiten maken de mens tot een verantwoordelijk wezen. Verantwoordelijk voor zijn handelen, maar ook verantwoordelijk voor het nalaten van noodzakelijke handelingen. En voor de gevolgen ervan.

Zo mogen we oorlogen, honger en ziekte in de wereld maar niet afdoen als gevolgen van de zonde. Ze zijn immers veeleer het rechtstreekse gevolg van actief menselijk handelen of van passief berusten. Of dichterbij huis. Is ook de huidige werkloosheid geen gevolg van menselijk handelen in het verleden en van menselijk berusten in het heden? Als we de samenleving niet willen beschouwen als scheppingsorde, maar willen zien als een gevolg van menselijk handelen, dan leidt dit tot de tweede stelling:

De mens is verantwoordelijk voor maatschappelijke beslissingen zoals over welvaartsverdeling, woning-

DOOR H. STRATING WOERDEN

bouw, bewapening en is daarmee verantwoordelijk voor de gevolgen van deze beslissingen zoals armoede en werkloosheid, woningnood, kernbewapening.

Christelijke verantwoordelijkheid

Reeds in de schepping van de mens ligt deze verantwoordelijkheid, deze zorg voor de samenleving opgesloten in de opdracht de aarde te bebouwen en te onderhouden. De mens krijgt als kroon op de schepping de opdracht de samenleving op de aarde in te richten. Maar ook op andere plaatsen roept juist het christelijk geloof niet op tot een samenleving waarin ieder voor zich zorgdraagt. Centraal staat de zorg voor de ander. Een keuze waarvan juist bij vraagstukken over de inrichting van de samenleving een zeer belangrijke invloed op de samenleving kan uitgaan. Juist bij vraagstukken over verdeling van de welvaart - zowel mondiaal als regionaal - is het allesbepalende of de zorg voor de ander als uitgangspunt centraal staat of niet. Dat leidt tot de derde stelling:

Het christelijk geloof ontnemt de mens zijn verantwoordelijkheid voor de samenleving geenszins.

Bijbelse normen

Zeker daar waar de Bijbel de mens reeds direct na de schepping een zo zware opdracht geeft de aarde te bebouwen en te bewaren, mag van de Bijbel ook een normering verwacht worden. Normen en waarden die bij juiste hantering moeten leiden tot een rechtvaardige inrichting van de samenleving. Normen die gehanteerd kunnen worden bij te nemen beslissingen over verdeling van welvaart, van inkomen en werk, over sociale zekerheid, over bewapening en ontwapening. Wij geloven dat de Bijbel zulke normen geeft, wat leidt tot de vierde stelling:

De Bijbel geeft normen die in acht

genomen moeten worden bij maatschappelijke beslissingen en die kunnen leiden tot een rechtvaardige inrichting van de samenleving.

De politiek beslist

Beslissingen over de inrichting van de samenleving worden niet door de Kerk genomen. Moeten ook niet door de Kerk genomen worden. In onze democratische samenleving zijn veel beslissingen voorbehouden aan de centrale Overheid in het gekozen parlement.

Beslissingen worden echter ook genomen door lagere overheden, zoals provinciale en gemeentelijke overheden, en - niet onbelangrijk - door maatschappelijke organisaties zoals werkgeversorganisaties en vakbonden. Het is - nogmaals - niet de taak van de Kerk deze beslissingen te nemen. Maar het is wel de taak van de leden van de Kerk om - daar waar mogelijk - in deze beslissingen te participeren. Door de uitoefening van het kiesrecht: actief en passief. Door het (actief) lidmaatschap van politieke partijen. Maar ook door het (actief) lidmaatschap van organisaties van werkgevers, werknemers en zelfstandigen.

Een vaststelling die leidt tot de vijfde stelling:

De beslissingen over de inrichting van de samenleving worden genomen door overheden, parlement, politieke partijen en maatschappelijke organisaties. Het is niet de taak van de Kerk, maar wel van de leden van de Kerk om hierin te participeren.

Inzicht in Bijbelse normen

Hoewel het niet de taak van de Kerk is om de concrete beslissingen over de inrichting van de samenleving te nemen, heeft de Kerk wel een taak m.b.t. deze beslissingen. Het zijn immers de leden van de Kerk die in overheidsambten, politieke partijen en maatschappelijke organisaties mede deze beslissingen moeten nemen. Ze zullen zich bij deze beslissingen moeten laten leiden door normen. Door normen die zij uit de Bijbel af willen leiden. Daartoe is inzicht nodig in de normen die de Bijbel m.b.t. de inrichting van de samenleving stelt. En dat inzicht zal m.n. door de Kerk gegeven moeten worden. Dat is een taak die niet uitsluitend aan politieke partijen en maatschappelijke organisaties mag worden overgelaten. Politieke partijen en maatschappelijke organisaties, die - te vaak onder druk van het heden tot beslissingen moeten komen. Daarom is het noodzakelijk dat leden van politieke partijen en maat-

schappelijke organisaties toegerust zijn. Toegerust met een zekere mate van inzicht in de normen die de Bijbel aan maatschappelijk handelen stelt. Als de Kerk hierin een belangrijke rol moet spelen leidt dit tot de zesde - en laatste - stelling:

De Kerk heeft tot taak inzicht te geven in de normen die de Bijbel aan concrete beslissingen over de inrichting van de samenleving stelt.

Een concrete suggestie

De zesde en laatste stelling, die in feite voortvloeit uit de vijf voorgaande stellingen stelt ons voor de vraag op welke wijze de Kerk aan deze taak - die niet de enige taak is - moet voldoen. Inzicht geven in Bijbelse normen voor concrete politieke beslissingen over inkomensverdeling, arbeidstijdverkorting, ontwapening, sociale zekerheid, vereist een actief zoeken dat verder moet gaan dan de prediking. Het is ook een taak van de Kerk als 'gemeenschap', niet slechts een taak van predikanten en ambtsdragers. Het vraagt ook kennis van de maatschappelijke problematiek, die veelal juist onder de leden van de Kerk aanwezig zal zijn. Het vraagt dus actie van de Kerk als geheel: van de gehele gemeente. Om daar inhoud aan te geven zou gedacht kunnen worden aan het houden van „thema-maanden” in de gemeenten. In zo'n „thema-maand” zou één maatschappelijk vraagstuk - werkloosheid, sociale zekerheid, bewapening - centraal kunnen staan. Centraal in de prediking (b.v. in een serie themapreken), in het catechisatie-onderwijs, in de jeugd- (en mannen en vrouwen-)vereniging, in de Bijbelkringen en - zo nodig - in de speciaal hiervoor gevormde gesprekskringen. Een dergelijke „thema-maand” zou vervolgens afgesloten kunnen worden - maar ook gestart kunnen worden - met een op het thema gerichte gemeentevergadering. Tenslotte is zelfs denkbaar dat zo'n „thema-maand” gelijktijdig in verschillende gemeenten - al dan niet in één regio - gehouden wordt, waarna een uitwisseling van ervaringen mogelijk is.

Tot besluit

Deze bijdrage draagt als kop „Over Kerk en politiek gesproken”. Het pretendeert geenszins een „sluitend” artikel over Kerk en politiek te zijn. Evenmin wordt met de afsluitende suggestie beoogd een blauwdruk te geven voor welke wijze van Kerk-zijn dan ook. Het is - slechts - bedoeld een aanzet te geven tot een verder doordenken van deze taak van de Kerk. Een taak die minder aandacht lijkt te krijgen dan andere taken van de Kerk. Een taak die daarom aandacht en overdenking verdient.

De antifoon

De stem van de Christelijke minderheid over Israël

Hebt U zich wel eens afgevraagd hoe het met Maria en Jozef en de Here Jezus gegaan zou zijn als onze Here in of om 1940 geboren was?

Dan zouden Maria en Jozef en het Kind waarschijnlijk in Auschwitz terecht gekomen zijn of in een soortgelijk vernietigingskamp. Dan had het kunnen gebeuren, dat het Kind Jezus voor de ogen van zijn moeder werd afgeslacht onder luid gelach of onder de tonen van een Weense wals.

Sommige Joodse schrijvers hebben er op gewezen, dat het gebeuren van Auschwitz een onvergelykbaar dieper lijden heeft betekend dan het kruis van Golgotha.

Die Joodse schrijvers hebben de betekenis van het lijden en sterven van Christus niet verstaan.

Hoe komt dat? En hoe kon het komen tot Auschwitz?

Daar heeft de Christelijke kerk schuld aan. De kerk heeft de voedingsbodem geschapen voor antisemitisme. De kerk heeft de Joden niet jaloers gemaakt, maar vernederd en vertrappt. Ik wil niet generaliseren, maar dit is de hoofdlijn in vele eeuwen kerkgeschiedenis.

Door de hoofdgeschiedenis van antisemitisme, van jodenhaat heen is door enkelingen in de kerkgeschiedenis een *antifoon* gezongen, een tegen-melodie. Ik hoop daar iets van te vertellen. Ik hoop dat u allen gaat leren deze tegen-melodie mee te zingen.

Waarom dit onderwerp?

Wel, de kerk lijkt vandaag op een doodzieke patiënt. Sommige dokters proberen de patiënt met oude, beproefde middelen op te lappen: Terug naar de aloude paden, terug naar de bekende klanken, terug naar de vertrouwde woorden van de belijdenis. Anderen zoeken het meer in alternatieve geneeswijze, meer vrolijkheid en geestdrift, of: meer ernst en meditatie. Ook psychologen, sociologen en andere deskundigen komen aan het ziekbed van de patiënt.

Dr Simon Schoon, destijds predikant in Nes Ammim, zegt in z'n boek: „Geworteld in Israël”: Wat de één als een laatste redmiddel aangrijpt, beschouwt de ander als de doodsteek voor de patiënt. De vraag dringt zich op, of de oorzaak van de ziekte niet dieper gezocht moet worden, wanneer alle middeltjes blijken te falen. De auteur wijst ons naar onze Israëlitische wortels.

Schoon heeft een visie, die niet in alle opzichten de onze is. Wat dit betreft is hij te vergelijken met Dr Hans Jansen, die een dik boek schreef onder de titel: „Christe-

DOOR L. W. G. BLOKHUIS SCHIEDAM

lijke theologie na Auschwitz”. Toch kunnen we van deze auteurs veel leren. Zij wijzen op het tragische uit elkaar groeien van kerk en synagoge, de diepe vervreemding tussen Joden en Christenen. Het boek van Hans Jansen geeft de huiiveringwekkende feiten. Het toont met de stukken aan hoe de Christenheid het Joodse volk heeft gekruisigd, niet alleen in de Hitler-tijd, maar door de eeuwen heen. Hoe is dat gekomen? Wat heeft tot deze gruwelijke ontwikkeling geleid?

We willen eerst de vraag beantwoorden welke relatie de gemeente met het Joodse volk heeft. Een vraag die eeuwenlang aan de meerderheid van de Christenen is voorbijgaan, maar die in onze dagen steeds meer gelovigen bezighoudt.

Gelukkig zijn er in de geschiedenis uitzonderingen geweest. Ik denk met name aan de puriteinen in Engeland, waar ik straks iets over wil zeggen. Zij leerden in de 17e eeuw, dat de Joden nog steeds Gods' volk zijn en een heerlijke toekomst mogen verwachten. Ook onder hun tijdgenoten in ons eigen land leefde deze verwachting.

In de 18e eeuw ontstonden op verschillende plaatsen regelmatige gebedsbijeenkomsten voor het Joodse volk. Een huis in Keulen waar sedert 1848 bidstonden voor het Joodse volk gehouden werden was tijdens de Tweede Wereldoorlog een schuilplaats voor ondergedoken Joden. En na de stichting van de staat Israël in 1948 kwamen er binnen de Hervormde kerk en de synodaal Gereformeerde kerken speciale bureaus die zich bezig moesten houden met de verhouding tussen kerk en Israël. Er verschenen boeken en brochures.

Maar nog steeds houden de kerken zich maar weinig met de vragen naar de plaats van Israël bezig. Ik meen te mogen zeggen, dat de Vrijgemaakte kerken binnen verband en de daaruit vrijgemaakte Nederlands Gereformeerde kerken op dit punt helemaal een achtergebleven gebied zijn. En ook in de vrije groepen, voortgekomen uit de opwekkingsbeweging, is Israël lang niet altijd zo'n belangrijk onderwerp als door buitenstaanders wel eens gedacht wordt. Dit komt voort uit de verdeeldheid over dit onderwerp.

Vorige maand sprak hier Evert van der Poll. Aan zijn handboek, dat ik voor deze lezing geraadpleegd heb, ontleen ik met instemming de uitspraak: „Het gaat hier om één van de meest fundamentele zaken met uiterst verstrekende gevolgen voor het wezen van de Gemeente. Voor onze hele kijk op de toekomst van de wereld”.

We gaan nu in grote lijnen de kerkgeschiedenis door. Ik wil beginnen met Pinksteren. Het Evangelie van onze Here Jezus Christus vond vanaf de uitstorting van de Heilige Geest veel gehoor. De gemeente ontstond. Een door en door Joodse gemeente. De Bijbel van de gemeente was de Tenach, wat wij gewoonlijk noemen: het Oude Testament. De 3000 die op de Pinksterdag tot geloof kwamen, waren Joodse pelgrims, Joden uit de verstrooiing. De eerste hoofdstukken van Handelingen spreken van Messiasbelijdende Joden.

Niet alle Joden namen de Here Jezus aan als de Messias. Maar het is volstrekt misplaatst als we zeggen: „de” Joden hebben Jezus gekruisigd. „De” Joden hebben niet in Hem geloofd. Sommige Joden hebben ingestemd met de kruisiging van onze Here. De Joden van het platteland, buiten Jeruzalem, stonden buiten deze gebeurtenis. Meer dan 90% van het Joodse volk had met de kruisiging van Christus niet direct te maken. Zelfs velen in Jeruzalem niet. Ds Veefkind schrijft: Toen de Here Jezus werd veroordeeld, sliepen de meeste mensen in Jeruzalem.

Paulus schreef naderhand over de gedeeltelijke verharding, die over Israël gekomen is (Rom. 11 : 25). Dit betekent, dat er zich onder de Joden een scheiding heeft voltrokken. En daarmee was er niets nieuw onder de zon. Steeds was Israël verdeeld in rechtvaardigen en onrechtvaardigen. En de rechtvaardigen waren meestal in de minderheid. In de dagen van Elia hadden slechts 7000 verbondskinderen hun knieën niet gebogen voor de Baäl. En in de woestijn was het zo, dat de Here in het merendeel van de Israëlieten geen welgevallen heeft gehad. Maar daar waren ook rechtvaardigen: Jozua. De Schrift leert ons nauwkeurig en genuanceerd te spreken.

Referaat van ds Blokhuis zoals gehouden op de laatstgehouden jaarvergadering van de persvereniging. In het nummer van 26 aug. hopen wij een reactie van ds C. P. Plooy te plaatsen.

We mogen de rechtvaardigen uit de Oudtestamentische tijd en de Messiasbelijdende Joden uit de Nieuwtestamentische tijd niet over het hoofd zien.

Onze Here Jezus Christus is zelf een Israëliet. Hij werkte onder het Joodse volk. Toch had Hij ook aandacht voor de heidenen. Daar moeten zijn Joodse tijdgenoten vreemd van opgekeken hebben. De evangeliën vermelden enkele malen dat Christus zich helpend en reddend tot de heidenen wendt. Voor veel Messiasbelijdende Joden was het de vraag of de heidenen er wel echt bij mochten horen. Of het nieuwe verbond wel voor hen bestemd was. En in Jeruzalem waren velen bovendien onstemd over het feit, dat heidenen tot geloof in de Here Jezus kwamen, zonder te gaan leven volgens de Joodse tradities. Dat deden de Messiasbelijdende Joden wel. Paulus heeft Timotheüs besneden. Paulus ging met 4 mannen die de gelofte gedaan hadden naar de tempel. Voor ieder van hen werd een offer gebracht. (Hand. 21).

Maar de gelovigen uit de heidenen hielden zich niet aan de besnijdenis en de Joodse voedselwetten. Dat vonden de Christen-joden eigenlijk heiligschennis.

U weet dat de zaak hoog is opgeïopen. Tijdens de vergadering van Hand. 15 kwamen de leiders van de gemeente tot de conclusie, dat de heidenen er echt bijhoorden. Jakobus gaf de wijze raad: Men moet hen niet verder lastig vallen. De tussenmuur die scheiding maakt is weggebroken (Efeze 2 : 11-22). Wat is die scheidingsmuur die tot vijandschap leidde? Het is de wet der geboden. In Efeze 3 : 6 lezen we dat de heidenen medeërfgenamen zijn, medeleden en medegenoten. *Mede-*. Dat betekent: ergens bijgevoegd. Ik herinner u nog even aan Romeinen 11, waar Paulus spreekt over twee olijfbomen, een wilde en een edele. Wat bedoelt de apostel? Dat gelovigen uit de heidenen bij Gods volk Israël worden ingelijfd.

Israël en de andere volken, de heidenen.

Dat is het onderscheid dat de Schrift maakt.

En als Israël terugkeert naar zijn verleden, dan valt het in aanbidding neer voor de God van Israël. Maar als wij terug keren naar ons verleden, dan moeten we neervallen voor de afgoden. Dat is een diepgaand verschil. 

De gemeente is bij Israël ingelijfd. Daarbij laten we de rest van de Messiasbelijdende Joden buiten beschouwing. Dat is in *het begin* géén kleine rest geweest. Er waren heel veel Jodenchristenen, in en buiten Palestina.

De R.K. kerkhistoricus Daniël uit Parijs heeft hier boeiend over verteld in de tiendelige „Geschiedenis van de Kerk”. Ik stip daaruit nu alleen aan, dat er onder de Jodenchristenen in Klein-Azië algemeen geloofd werd in een toekomstig herstel van Israël en een 1000-jarig vreedrijk. Papias gaf overleveringen door in deze zin en van hem nam Ireneus, de bisschop die uit Klein-Azië emigreerde, ze over. Daniël zegt: „De Openbaring van Johannes vertoont er sporen van. „De verwachtingen van het aardse Messianisme hebben hier de val van Jeruzalem overleefd.” (a.w. I, 52). Ik wil u nog één citaat geven: „In Azië zal zich een oorspronkelijke vorm van joden-christendom ontwikkelen. Daar juist blijven de verwachtingen van het duizendjarig rijk bestaan. In Azië blijft men het Paasfeest op dezelfde dag vieren als de Joden. Het boek der Openbaring en het Evangelie van Johannes hangen literair gezien nauw met dit joods-christelijk milieu samen... Het boek der Openbaring houdt zijn ogen gericht op Jeruzalem, waar het de verschijning van het nieuwe Jeruzalem verwacht” (aw. I, 53).

Helaas is er van het Joden-Christendom niet veel overgebleven. Daarvoor zijn verschillende redenen te noemen. De voornaamste is m.i. de vergaande vergrieksing van de oude Christelijke kerk. Een onderwerp apart, dat evenwel alles te maken heeft met de stof die we nu bespreken.

Wat de vergrieksing betekent, wil ik duidelijk maken door te wijzen op één figuur, die een enorme invloed heeft gehad, nl. ORIGENES. Met hem begint een nieuwe bladzijde uit de kerkgeschiedenis. Origenes leefde van 185 tot 252/3. Hij heeft met grote ijver en geleerdheid gewerkt. Hoe las Origenes de Schrift? Niet als een boek vol geschiedenis, maar als een tijdloze zee vol geheim. Hij is de grootmeester van de allegorische verklaring, waarin alle feiten en geschiedenissen zinnebeeldig worden uitgelegd. Beter dan een lang betoog kunnen een paar voorbeelden dienen om Origenes te verstaan. Hij schreef: „Welk verstandig mens zal geloven, dat op de eerste, tweede en derde dag avond en morgen geworden zijn, zonder zon, maan en sterren, op de eerste dag zelfs zonder hemel? Wie zou de ontucht niet als een kleinigheid zien, als hij leest hoe Juda bij een hoer kwam of hoe de patriarchen gelijktijdig meerdere vrouwen hadden? Neen, zegt Origenes, dit alles moet u zinne-

beeldig opvatten en in zijn geestelijke zin aanvaarden”. Nog één citaat: „Een Christen zou moeten blozen bij de Oudtestamentische wet, vergeleken bij de zoveel fijner en verstandiger werkende menselijke wetten van bijv. de Romeinen of van de Atheners”.

U ziet hoe het Griekse heidense denken het hier gewonnen heeft van het geloof.

Zo is het gekomen tot de vergeestelijkende prediking.

Wie zich daaraan gewonnen geeft, heeft geen oog voor de veelkleurige wijsheid van God, die de Schepper is van hemel en aarde. En wie zich op dit spoor begeeft, zal ook Israël laten vallen. Dat is

dan weer een aards, natuurlijk, minderwaardig volk.

Origenes heeft de wissel omgegooid, zodat de trein van de kerk zich in de Middeleeuwen op het spoor van de allegorische, vergeestelijkende Schriftuitleg bevond. Daarvan is zelfs de allergrootste kerkvader, ik bedoel Augustinus, niet vrij geworden. En daarmee hangt samen, dat de kerk zich in haar Pauselijke en Synodale uitspraken bars en hard tegenover de synagoge heeft opgesteld. Het antisemitisme is in de kerk begonnen. Er zijn uitspraken van zgn. „kerkvaders” in deze trant: de Joden hebben Christus vermoord en ze zouden het opnieuw doen; ze

zijn levende duivelen en ze zijn voorgoed van hun bevoorrechte positie beroofd. Berucht is de aanduiding: „godsmoordenaars”. De Middeleeuwse kerk, de kerk uit de heidenen, is sterk verheidenst, vergriekt. Dat was aan de buitenkant niet zomaar te zien. De Romeinse eredienst met z'n offerende priesters, maakt een haast Oudtestamentische indruk. Maar daar zit nu juist het verderfelijke. Deze kerk zag zichzelf in *de plaats van Israël* gekomen. Prof. Graafland stelt het zo (Het vaste Verbond, blz. 21): „Het is niet voor niets, dat de R.K. kerk het priesterambt als het eigenlijke

Openingswoord jeugddag 1983

Danken en danken is twee

Het is vandaag Hemelvaartsdag en het is goed in het kort aandacht te geven aan de gebeurtenis die we vandaag herdenken. God stijgt blinkend schoon met gejuichten troon. Zo zingen we het in Psalm 47. Dat gejuich hoort er bij. Want als Jezus teruggaat naar de hemel heeft Hij Zijn werk op aarde volbracht. Bij de geboorte van Jezus wordt gezegd dat God de wereld zo lief heeft dat Hij Zijn enige Zoon zendt. Op Hemelvaartsdag kan worden gezegd dat Jezus, de Zoon Zelf, de wereld zo lief heeft dat Hij Zich helemaal heeft gegeven en zo weer kan teruggaan naar de hemel. Toch is er op de dag dat Jezus achter de wolken verdwijnt weinig gejuich. Ook is er geen bazuingeschal dat de hemelvaart overall meldt. De discipelen moeten op dat moment wel een sterk geloof hebben gehad. Het is met Jezus in veel opzichten anders gegaan dan ze hebben verwacht. Het einde van Zijn verblijf op aarde is anders gegaan dan ze zich hebben voorgesteld. Toch moeten ze de betekenis van Jezus' hemelvaart hebben verstaan. Lucas schrijft in het laatste vers van zijn evangelie: 'En zij (de discipelen en misschien nog een aantal andere mensen) keerden terug naar Jeruzalem met grote blijdschap, en zij waren voortdurend in de tempel, lovende God'. De discipelen loven, danken God!

Ze kunnen dat doen omdat ze geloven dat het weggaan van de Heiland niet is een weggaan zonder meer. Ze kunnen God danken omdat ze zich bij de hemelvaart van Jezus betrokken weten. Dat danken van de discipelen heeft direct verband met het danken van de Heiland Zelf, zoals

Terloops...

DOOR
P. C. VAN WIJK
ZALTBOMMEL

Hij dat b.v. deed na de uitzending van de zeventig mannen die opdracht kregen om de mensen te vertellen van het komende koninkrijk. Jezus zegt dan: 'Ik dank U Vader... dat Gij deze dingen voor wijzen en verstandigen verborgen hebt, doch aan kinderen geopenbaard' (Lucas 10: 21) En Hij voegt er aan toe: 'Ja Vader, want zo is het een welbehagen geweest voor U'. Jezus dankt hier de Vader omdat Hij vooruitgang ziet, vooruitgang bij mensen in het aanvaarden van Hem en van het werk dat Hij doet. Dat is een groot verschil met wat we lezen in het eerste hoofdstuk van het evangelie van Johannes. Dat evangelie begint erg mooi, maar er klinkt toch ook een trieste toon door heen. Johannes vertelt van het Woord, het levende Woord, dat komt tot de wereld. Hij zegt dat dat Woord schijnt in de duisternis, maar hij voegt er aan toe dat de duisternis het levende en lichtgevende Woord niet gegrepen heeft. Met dat Woord wordt Jezus bedoeld. Hij komt tot het Zijne, maar de Zijnen hebben Hem niet aangenomen. Het zijn geen vreemden die Jezus niet aannemen, het zijn de Zijnen die Hem niet aanvaarden. De Zijnen danken de Heiland niet voor Zijn komst. Zij willen Hem niet kennen en erkennen. Zolang mensen wijzen en verstandigen willen blijven, redeneermensen willen zijn, blijft de inhoud van het evangelie voor hen verborgen, nemen ze het licht

niet aan, blijven ze liever in het donker

Gods welbehagen is een welbehagen voor mensen met een kinderlijk geloof.

Dát is het geheel eigene van Gods evangelie.

Tussen Johannes 1 - de Zijnen hebben Hem niet aangenomen - en Lucas 10 - Ik dank U Vader dat U deze dingen aan kinderen hebt geopenbaard - ligt een vooruitgang. De discipelen zijn verder gekomen, ook al hebben ze tot op de hemelvaartsdag hun vragen en moeiten gehouden. Ze zijn echter minder wijs en verstandig geworden en zo kunnen ze, als Jezus naar de hemel gaat, wel verbijsterd en verslagen zijn, maar óók van de Olijfberg naar Jeruzalem gaan om daar in de tempel God te loven en te danken. En zo grijpen ze in hun danken het Woord dat vlees werd. Zo verliezen ze ook zichzelf, omdat God hen behouden wil. Ze danken God en in dat danken blijven ze op de weg van de Heiland.

Het kan ook anders.

In Lucas 18 vertelt Jezus een gelijkenis. In de tempel zijn twee mensen, een farizeeër en een tollenaar. Die farizeeër staat in de tempel te bidden en zegt dan: 'Ik dank U, o God, dat ik niet zo ben als de andere mensen, rovers, onrechtvaardigen, echtbrekers...' En hij voegt er aan toe, kijkend naar die tollenaar: '... of ook als deze tollenaar...' Het is mogelijk om zo in je bidden met jezelf bezig te zijn. De Heiland voegt aan dit verhaal toe dat je dan je zelf verhoogt, dan schiet je in je danken God voorbij. Voor zulk danken heeft Jezus geen goed woord over. Danken en danken is twee. Dat is wel duidelijk. God wil ons leren om het goed te doen. Hem zij lof en eer, de verheven Heer!

ambt beschouwt en daarmee direct al een relatie schept met de priester van het Oude Testament. Daarmee verbonden is het misoffer, dat evenzeer in de Rooms-Katholieke eredienst centraal staat en dat aan de Oudtestamentische offerdienst herinnert. Maar vooral moeten wij denken aan het wettische karakter van de christelijke leer als zodanig binnen de R.K. traditie met zijn nadruk op de goede werken en de verdienstelijkheid er van".

(wordt vervolgd)

Persschouw

Kerkgang

Onder de titel: „Tweeërlei gewoonte”, schreef ds C. A. van Harten in het „Hervormd Weekblad” een artikel over de kerkgang. Wij nemen in deze rubriek daaruit het volgende over:

Nu zijn sommige mensen, althans als het om het kerkgaan gaat, bijzonder bang voor het vasthouden aan de gewoonte. „Naar gewoonte” wordt zo gemakkelijk „uit gewoonte”, zegt men dan. „De gewoonte ontaardt zo licht in sleur”. „Ik ga wel naar de kerk, maar alleen als ik er behoefte aan heb”. En dan volgen er meestal nog wat wrange opmerkingen over het „sleur christendom” van die mensen, voor wie de kerkgang een vaste gewoonte is.

Wat zullen we van deze dingen zeggen? Natuurlijk, de gewoonte kan tot een sleur worden. Daar zullen we dan op alle manieren tegen moeten strijden. En in die strijd zullen we misschien vaak de nederlaag lijden. We zullen wel niet altijd Ps. 84 in ons hart hebben als we naar de kerk gaan. Ook van onze kerkgang geldt, wat volgens de Catechismus zelfs van onze beste werken gezegd moet worden, nl. dat ze onvolkomen zijn en met zonde bevlekt. Ik ben me daar diep van bewust. En toch zullen we de gewoonte vasthouden of die opnieuw weer instellen. Wij zwakke mensen kunnen eenvoudig niet buiten de steun van de goede gewoonte. „In de gewoonte stelt God ons op Zijn gebaande wegen, waarop Hij ons ontmoeten wil”, schreef dr Koopmans eens. Laten we die gewoonte los, dan zal het, vrees ik, met ons gaan als met die Haagse dame, van wie ds Straatsma vertelde.

Ds Straatsma kwam eens op bezoek bij een mevrouw, van wie hij wist, dat ze slordig was in haar kerkgang. Op zijn vraag, waarom ze niet geregeld naar de kerk ging, antwoordde de Haagse dame: „Och nee, dominee, geregeld ga ik

niet. Dan wordt het zo gemakkelijk een sleur, weet u. Ik ga alleen als ik er behoefte aan voel. Zo op oudejaarsavond bijvoorbeeld”. Tussen twee haakjes: de oudejaarsavonddienst was vroeger voor vele mensen wat tot voor kort de kerstnachtdienst was. Dan zaten de kerken tot de nok toe vol. Mevrouw N.N. uit de Hofstad was blijkbaar ook zo'n oudejaarsavond-kerkgangster. Ds Straatsma vroeg verder: „Op oudejaarsavond gaat u dan zeker wel altijd?” Antwoord: „Och nee dominee, natuurlijk niet altijd. Dan zou het weer zo'n sleur worden, weet u”.

Kerkgang is niet in de eerste plaats een zaak van behoefte, maar van gehoorzaamheid. Als de HERE roept, hebben wij maar te komen! De kerkdienst is een duidelijke demonstratie van Gods grote genade. Het is eigenlijk onvoorstelbaar, dat de HERE zo graag bij ons wil zijn en ons wil vertellen hoeveel Hij van ons houdt. We moeten de dingen steeds meer van Gods kant leren bekijken, dan sterven in zijn tegenwoordigheid onze jamaars weg. Als wij ons openstellen voor de werkzaamheid van de Heilige Geest in de samenkomsten van Gods volk waarbij de prediking als bediening van de Geest centraal staat, verliezen wij onszelf aan God. Dan zijn wij onszelf niet meer meester! Dat is voor de HERE verblijdend en voor ons bevrijdend!

O. Mooiweer, Enschede

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk Barendrecht

Op 3 augustus j.l. was ds H. Smit 25 jaar predikant. Wij willen dit feit feestelijk gedenken op zaterdag 3 september a.s. Er zal een receptie zijn op die dag, 's middags van 16.30 tot 18.00 uur. Deze receptie zal gehouden worden in het jeugdgebouw van de Geref. Kerk, Kerkweg 2 te Barendrecht. Het gebouw is gelegen aan de achterzijde van de Geref. Bethelkerk op de scheiding van de eerste en tweede Barendrechtseweg. Ieder die ds Smit met dit jubileum wenst te feliciteren is hartelijk welkom.

Studeren in Leiden

Als de kruitdamp boven het examenwerk weer is opgetrokken, staat de toekomst vast centraal in jullie denken. In welke stad zal je een studie gaan volgen? Misschien wordt je keus - of die van de overheid - wel Leiden.

Eén van de daar gevestigde opleidingsinstituten - waaronder de oudste universiteit van Nederland -

zal jullie met open armen ontvangen. Ook een nog veel oudere instelling - de kerk - wil dit doen. De zusterkerk van die waarin jullie zijn opgegroeid staat in Oegstgeest. Als je kamers gaat zoeken of i.d. kom je dan ook even melden. Onze predikant, ds G. de Lange, woont Houtlaan 13, Leiden, telef. 174684. Schriftelijk kun je ook terecht bij de scriba, J. Romeyn, Vinkenslag 14, 1426 AM De Hoef. Ook kun je voor of na de kerkdienst een kerkeraadslid aanklampen.

Afscheid en intrede ds Bouma

Op zondag 4 september a.s. neemt ds Bouma D.V. afscheid van de Ned. Geref. Kerk van Loosdrecht. Op zondag 18 september d.a.v. hoopt hij zijn intrede te doen in de Ned Geref. Kerk van Slie-drecht.

GLJC-studieweekends

'Ijdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid.'

Als je iemand vraagt wat Prediker gezegd heeft, zal hij of zij deze uitspraak wel noemen. Jammer eigenlijk dat we niet meer van hem weten want hij heeft nog veel meer gezegd. Maar ja, zoals zo vaak blijft één zinnetje in je gedachten hangen.

Als je het boek Prediker gaat lezen zul je gauw merken wat voor een merkwaardig boek het is. Lijkt het op het ene moment dat hij zegt: 'Waar dient alles voor, alles is zo nutteloos', het volgende moment lees je zoiets als: 'Geniet maar van het leven nu je nog jong bent (straks kan het niet meer...)' Ja, wat wilde Prediker nou eigenlijk zeggen?

Op de studieweekends van dit na-jaar willen we ons met dit bijbelboek gaan bezig houden.

Alvast één troost voor de mensen die van Prediker alleen de uitspraak 'ijdelheid der ijdelheden' weten: je hebt dan wel het belangrijkste woord van Prediker onthouden.

Wil je weten wat dat woord dan precies betekent, kom dan naar: Vierhouten, van 26 tot 28 augustus of 's Gravezande, van 9 tot 11 september 1983.

Je kunt je opgeven bij Hans Groen, Harteveldseweg 37, 1111 BH Diemen, tel. 020-980780.

De kosten voor het weekend bedragen f 40,- per persoon.

Het weekend in Vierhouten is praktisch vol, in 's Gravezande is nog plaats. Graag snel opgeven.

Adressen

Het nieuwe adres van ds Bouma van Slie-drecht luidt: Rembrandtlaan 185, 3362 AG Slie-drecht. Tel. 01840-13081, ingaande 29 augustus 1983.

De nieuwe scriba van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Arn-

Administratie

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 42,- per jaar of f 22,- per halfjaar.
Buitenland f 50,- per jaar of f 65,- per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

hem is: H. H. de Vries, Kuuns-kop 33, 6852 JW Huissen, tel. 085-255134.

Groningen (Tehuisgemeente)

De preekvoorziening wordt voortaan verzorgd door Mw. C. J. D. Roosjes, Thorbeckelaan 82, 9722 NE Groningen, tel. 050-262033.

Uit breder kring

Stichting „Christelijk studiecentrum” (ICS)

Op zaterdag 17 september 1983 zal D.V. de opening van het 14e studiejaar van het Christelijk Studiecentrum plaatshebben.

Plaats: English Episcopal Church, Groenburgwal 42, Amsterdam.

10.00 uur: een openingsrede door mw. dr F. T. Diemer-Lindeboom te Rotterdam over: „Vragen uit het grensgebied van kunnen en mogen. Een medisch ethische verkenning”.

Mw. Diemer heeft deel uitgemaakt o.a. van verscheidene overheids-, kerkelijke- en maatschappelijke commissies inzake bepaalde medisch ethische vraagstukken. De afgelopen 10 jaar was zij voorzitter van het College van Advies en Bijstand inzake Levensbeschouwelijke Aangelegenheden van de Nationale Ziekenhuis Raad. Sinds kort is zij mentor van enkele ICS-kringen „medische ethiek”.

13.30 uur: vier themagroepen (naar eigen keuze) over:

a. „De plaats van de dood binnen de Joodse traditie” o.l.v. Riet Pieters-Plooy (kring „medische ethiek” te Amsterdam);
 b. „Psychotherapie voor/door christenen?” o.l.v. drs Arthur Hegger (psychotherapiekring, Utrecht);
 c. „Opvoeden vandaag vraagt om begeleiding van ouders?” o.l.v. drs Marja Bos-Meeuwse (pedagogiekring te Amsterdam);
 d. „Genetische manipulatie” o.l.v. dr Gerard Nienhuis (kring „Ge-loof en natuurwetenschap”).
 Wanneer u het jaarprogramma 1983-1984 (waarin nadere informatie over alle studieklassen die in die cursus zullen draaien) wilt ontvangen, schrijft u dan even naar: Stichting ICS, Nieuwezijds Voorburgwal 96-I, 1012 SG Amsterdam, tel op do. en vr.: 020-257141.

Wijsbegeerte studeren aan de V.U. op tijden dat het U uitkomt!

Filosofie is voor velen een onderwerp dat waard is om meer over te weten.

De studie van de wijsbegeerte heeft aan de universiteiten plaats gekregen in de zogeheten Centrale Interfaculteit.

In de Centrale Interfaculteit van de Vrije Universiteit wordt gepoogd de vragen, welke centraal staan in wetenschap en cultuur, te zien in het licht van het Evangelie van Jezus Christus, dat immers het gehele leven richting geeft.

Met ingang van de cursus 1983-84 zal jaarlijks een wisselend deel van de colleges van het normale studieprogramma 's avonds worden gegeven. Hiermee wordt de mogelijkheid geopend voor het volgen van onderwijs naast andere maatschappelijke verplichtingen.

Voor twee groepen kan deze nieuwe opzet van het onderwijs van betekenis zijn. Allereerst voor degenen die filosofie willen studeren en de gebruikelijke tentamens en examens willen afleggen. In dit geval is het normale collegegeld verschuldigd. Daarnaast is het mogelijk als zgn. toehoorder het onderwijs te volgen. In dat geval is de helft van het collegegeld verschuldigd. Men heeft dan niet het recht om tentamens en examens te doen.

Nadere inlichtingen over de collegeprogramma's, de mogelijkheden om met persoonlijke belangstelling rekening te houden, de studiekosten, enz. worden gaarne verstrekt door de studiebegeider van de Centrale Interfaculteit, drs J. B. Overstegen, Vrije Universiteit, De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam, tel. 020-5484957. De studiegids van de Centrale Interfaculteit (wijsbegeerte) is te verkrijgen door bestelling bij de VU-boekhandel, De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam, tel. 020-444355.

Onderwijs-Congresdag over Schoolwerkplan en Identiteit

Op zaterdag 5 november 1983 belegt de stichting Bijbel en Onderwijs, Deo Volente, een onderwijs-congresdag over het belangrijke en actuele thema „Schoolwerkplan en Identiteit”. Deze dag zal worden gehouden in de Christelijke Pedagogische Academie „Felua” te Ede.

Aangaande het programma van deze dag kan nu reeds het volgende worden vermeld.

In het ochtendgedeelte zullen vanuit de Schrift enkele oriëntatiepunten worden aangereikt, zoals een bijbels mens- en kindbeeld; maatschappijvisie en opvoedings/onderwijsdoelen.

Deze worden vervolgens uitgewerkt in een zg. stappenschema om daarmee tot duidelijke doelstellingen te komen. Een en ander wordt gerelateerd aan enkele concrete punten uit het onderwijs-gebeuren.

Deze dag wordt voorbereid door een werkgroep, bestaande uit de heren: drs M. Valenkamp, R. H. Matzken, drs P. D. Hofland, drs C. M. van den Hoek, H. van Brummelen en ir. A. W. Biersteker.

De inleidingen zullen worden verzorgd door leden van deze voorbereidingswerkgroep.

De lijnen worden vervolgens in de middag doorgetrokken naar twee belangrijke vakgebieden, te weten:

Gezondheidskunde, een nieuw en verplicht vak- en vormingsgebied voor de toekomstige Basisschool. Anders dan dikwijls wordt gedacht, is dit vak bij uitstek bepalend voor de identiteit van de school, omdat hierin met name het mens- en wereldbeeld tot gelding komt.

Godsdienstonderwijs bij het Voortgezet onderwijs, waarbij de aandacht niet alleen gericht is op het leerplan en de invulling ervan, maar ook op de katalyserende werking van dit vak voor het gehele onderwijs.

Naast de - korte - referaten zal veel tijd beschikbaar zijn voor discussie en onderling beraad. Ook zullen materialen beschikbaar zijn, die bijdragen tot het concreet maken van een bijbels-verantwoorde identiteit van de christelijke school in de jaren tachtig.

Voor het definitieve programma van deze dag verwijzen wij u naar verdere berichten in dit blad. Voor onze (gratis) B&O-folder, alsmede de enkele malen per jaar verschijnende „B&O-Berichten” kunt u zich wenden tot het adres van onze stichting: postbus 951, 3800 AZ Amersfoort. Bij dit adres kunt u zich ook opgeven voor de dag, waarop u ter voorbereiding de speciale uitgave van deze Berichten krijgt toegezonden.

Want de HEERE God is
een zon en schild,
de HEERE geeft genade en ere.
Psalm 84 : 12a

Op 72-jarige leeftijd is in zijn Heer en Heiland ontslapen onze lieve vader en opa

ARIE BOENDERMAKER

weduwnaar van A. F. M. Herweijer

Wij geloven de vergeving der zonden en de wederopstanding van het lichaam en het eeuwige leven.

Tilburg:	J. van Groos-Boendermaker J. van Groos
Rotterdam:	M. M. J. Boendermaker
Bennebroek:	M. M. Boendermaker
Den Helder:	A. van der Vliet-Boendermaker J. van der Vliet
Haarlem:	J. Boendermaker S. Boendermaker-van der Veen
Julianadorp:	A. Bas-Boendermaker M. Bas

Den Helder, 24 juli 1983

Huize „Goede Ree”, Bernhardplein 36

Correspondentie-adres: Schoenerstraat 25, 1784 LA Den Helder.

Uit de kring van onze gemeente heeft de Here tot zich genomen

broeder A. Boendermaker

22-10-1910 24-7-1983

en **zuster B. Ruiten-Bronder**

31-5-1912 24-7-1983

Wij gedenken in dankbaarheid, hoe zij, ieder op eigen wijze, hun plaats in de gemeente hebben ingenomen.

Namens de raad
van de Ned. Geref. Kerk
te Den Helder:

R. Brands, praeses,
A. van Schijndel, scriba

Nieuwe Opbouw-uitgave

De aangekondigde brochure over

Antroposofie

van Drs Pieter van Kampen

is te bestellen bij
Administratie „Opbouw”,
Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum.

De prijs bedraagt f 3,50 plus portokosten. Bij toezending van de brochure ontvangt men tevens een accept-girokaart met het verschuldigde bedrag.

„Als de Here het huis niet bouwt, tevergeefs zwoegen de bouwlieden daaraan;”

Psalm 127 : 1a

Op D.V. vrijdag 2 september 1983 hoopt de Ned. Geref. Kerk van Wormer haar nieuwe kerkgebouw te openen.

Voor de feestelijke receptie, welke om 20.30 uur begint, nodigen we hierbij alle oud-leden en belangstellenden uit ons gebouw te komen bezichtigen.

Feestcommissie Ned. Geref. Kerk
Dorpsstraat 134a
Wormer

Heer,
wed.nr., 67 jaar, zoekt

REISGENOOT

voor hotelvakantie naar Noorse fjorden in 1984.
Kosten circa f 2.000,—.

J. VOS Wzn. - Oost-Kinderdijk 23,
2953 CJ Alblasserdam. Tel. 01859-4422

Als U een camping zoekt, waar U als christen Uzelf kunt zijn, kom dan met Uw gezin of groep naar

Evangelische Camping „t' BELOOFDE LAND”

Wij verhuren ook (toer)caravans. VRAAG FOLDER.

Bosweg 17 — 3781 NG Voorthuizen
Telefoon 03429 - 2942

VOOR UW DRUKWERK

NAAR

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

NOOITGEDACHT 3 — 3701 AL ZEIST — TELEFOON 03404 - 22452